

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej

30-070 Kraków
ul. Piastowska 32
tel. 12/422-06-36
fax. 12/422-06-36 wew. 44
biuro@rops.krakow.pl

Biurowisko Projektu:
30 - 133 Kraków
ul. Lea 112
tel. 12/639-14-40, 12/639-14-61
fax. 12/422-06-36 wew. 44
szkoleniapokl@rops.krakow.pl

Program profilaktyczno-edukacyjny - przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

- I. Miejsce profilaktyki w systemie przeciwdziałania przemocy
- II. Przepisy prawne dotyczące zjawiska przemocy
- III. Diagnoza sytuacji w powiecie
- IV. Adresaci
- V. Cele, priorytety i zadania programu
- VI. Oczekiwane rezultaty
- VII. Zadania i realizacja
- VIII. Źródła finansowania
- IX. Monitoring i ewaluacja

I. Miejsce profilaktyki w systemie przeciwdziałania przemocy

System przeciwdziałania przemocy w Polsce regulowany jest ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 roku (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493). Ustawa zobowiązuje do prowadzenia działań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie na wszystkich szczeblach administracji rządowej i samorządowej.

Zgodnie z art. 2 ust. 2 ww. ustawy przemoc w rodzinie to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych (w rozumieniu art. 115 § 11 Kodeksu karnego), a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Przemoc w rodzinie charakteryzuje to, że:

- jest intencjonalna - przemoc jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary;
- siły są nierównomierne - w relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą. Osoba stosująca przemoc jest silniejsza, a osoba doświadczająca przemocy słabsza;
- narusza prawa i dobra osobiste - osoba stosująca przemoc wykorzystuje przewagę siły, narusza podstawowe prawa osoby doświadczającej przemocy (np. prawo do nietykalności fizycznej, godności, szacunku itd.);
- powoduje cierpienie i ból - osoba stosująca przemoc naraża zdrowie i życie osoby doświadczającej przemocy na poważne szkody. Doświadczenie bólu i cierpienia sprawia, że osoba doświadczająca przemocy ma mniejszą zdolność do samoobrony.

Istotnym elementem systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest profilaktyka. W ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie element ten został ujęty w noweli z dnia 10 czerwca 2010 r., która nakłada na powiat obowiązek opracowania i realizacji programów służących działaniom profilaktycznym mających na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia

prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie.

Celem niniejszego programu jest opracowanie zestawu działań profilaktycznych, które będą służyć zwiększeniu wiedzy mieszkańców powiatu, szczególnie dzieci i młodzieży, na temat zjawiska przemocy, a także metod przeciwdziałania temu zjawisku. Jednym ze sposobów dotarcia do mieszkańców będzie profesjonalizacja kadr pracujących z dziećmi w zakresie przeciwdziałania przemocy.

Współcześnie profilaktyka rozumiana jest jako ogół działań zmierzających do zmniejszenia prawdopodobieństwa pojawienia się niepożądanych zachowań. Najnowsze badania pokazują, że najskuteczniejsze są oddziaływania całościowe, dobrze osadzone w kontekście społecznym (rodzynie, środowisku), mające charakter wielowymiarowego i interdyscyplinarnego oddziaływania.

Działania profilaktyczne można realizować na trzech poziomach: pierwszo-, drugo- i trzeciorzędowym¹. Profilaktyka pierwszorzędowa skierowana jest do grup niskiego ryzyka. Działaniami obejmuje się szerokie, niezdiagnozowane populacje. Profilaktyka drugorzędowa adresowana jest do grup zwiększonego ryzyka. Celem działań jest ograniczenie głębokości i czasu trwania dysfunkcji, umożliwienie wycofania się z zachowań ryzykownych. Profilaktyka trzeciorzędowa adresowana jest do grup wysokiego ryzyka. Ma ona na celu przeciwdziałanie pogłębianiu się procesu chorobowego i degradacji społecznej oraz umożliwienie powrotu do prawidłowego życia w społeczeństwie.

Na profilaktykę pierwszorzędową składają się następujące działania:

- upowszechnianie wiedzy na temat zjawiska przemocy (przejawów, przebiegu, kierunków udzielania wsparcia);
- upowszechnianie wiedzy na temat zjawisk pokrewnych i wywołujących zjawisko przemocy w rodzinie;
- upowszechnianie wiedzy na temat zasad udzielania wsparcia w bezpośrednim środowisku osób doświadczającej przemocy;
- upowszechnianie wiedzy o formach wsparcia dostępnych w powiecie.

Na profilaktykę drugorzędową składają się:

- zapobieganie nawrotom kryzysów u osób, którym udzielano wsparcia;
- ujawnianie i eliminowanie możliwie jak najszybciej wszelkiego rodzaju

¹ Od co najmniej kilku lat stosowana jest również nowa klasyfikacja poziomów profilaktyki, w której wyróżnia się profilaktykę uniwersalną, selektywną i wskazującą, które odpowiadają kolejno: pierwszo-, drugo- i trzeciorzędowej, J. Szymańska, *Programy profilaktyczne. Podstawy profesjonalnej psychoprofilaktyki*, Ośrodek Rozwoju Edukacji 2012. Na potrzeby niniejszego programu stosowana będzie stara terminologia, choć z powodzeniem można stosować również nową.

- zachowań przemocowych;
- umożliwienie wycofania się z nieprawidłowych zachowań.

Na poziomie profilaktyki trzeciorzędowej zakłada się:

- opracowywanie i wdrażanie procedur wspierania klientów dotkniętych przemocą, ich rodzin i społecznego;
- przeciwdziałanie pogłębianiu się zachowań przemocowych;
- zapobieganie następstwom społecznym wynikającym ze stosowania przemocy w rodzinie.

II. Przepisy prawne dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Zadania dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie, oprócz ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, regulowane są w kilku aktach prawnych obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej, a także w Konwencji Rady Europy dotyczącej przeciwdziałania przemocy. Zapisy dotyczące samej profilaktyki we wzmiankowanych dokumentach są mniej powszechne i opisane bardziej lakonicznie.

Podstawowe akty prawne dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie:

Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej sporządzona 11 maja 2011 roku, ratyfikowana przez Polskę w roku 2015, stwarza ramy dla prawnego przeciwdziałania wszelkim formom przemocy wobec kobiet na poziomie europejskim, a także zapobiegania, ścigania i likwidowania przemocy wobec kobiet oraz przemocy domowej.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.) w art. 33 wskazuje, że kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym. Natomiast zgodnie z art. 72 Konstytucji Rzeczypospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka, a każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.) ustala, że przemoc w rodzinie narusza podstawowe prawa człowieka, a władze publiczne mają obowiązek zapewnić wszystkim obywatelom równe traktowanie i poszanowanie ich praw i wolności.

Celem zwiększenia skuteczności działań władz publicznych, określono ustawowe obowiązki, które realizują odpowiednio organy administracji rządowej oraz jednostki samorządu terytorialnego różnego szczebla.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. 2011 nr 209 poz. 1245) reguluje procedurę czynności podejmowanych i realizowanych w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie.

Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata do 2020. Celem Programu jest wprowadzenie w życie szerokiego spektrum działań w zakresie zapewnienia ochrony i udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie oraz promowania metod wychowawczych bez użycia przemocy, a także upowszechnienia informacji o możliwościach i formach udzielania pomocy zarówno osobom dotkniętym przemocą, jak i stosującym przemoc w rodzinie.

Małopolski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020. Celem Programu jest tworzenie warunków do skutecznego funkcjonowania interdyscyplinarnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie małopolskim.

Pozostałe akty prawne regulujące kwestie przemocy w rodzinie

Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (j.t. Dz. U. z 2002 r. Nr 147 poz. 1231 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 12.03.2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2009 r. Nr 175 poz. 1362 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym. (Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95).

Kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553)

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

Zapisy dotyczące profilaktyki w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Zadania samorządu powiatowego uregulowane są w art. 6 ust. ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w brzmieniu przytoczonym poniżej. W tym miejscu znajduje się również zapis dotyczący programów profilaktycznych. Ust. 3 tego artykułu ma następujące brzmienie:

„Do zadań własnych powiatu należy w szczególności:

- 1) opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
- 2) opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym, mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie;
- 3) zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia;
- 4) zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.”

W ust. 4 uregulowane zostały zadania z zakresu administracji rządowej realizowane przez powiat:

- „1) tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- 2) opracowywanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.”

W Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 działaniom profilaktycznym poświęcony jest cały I obszar tematyczny pod nazwą „Profilaktyka i edukacja społeczna”. Wśród działań wskazanych w tym obszarze należy wymienić: poszerzenie wiedzy ogółu społeczeństwa, w tym zainteresowanych służb na temat zjawiska przemocy w rodzinie; podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie; zmiana postrzegania przez społeczeństwo problemu przemocy w rodzinie; ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie w mediach czy poprawę jakości systemu działań profilaktycznych.

W Małopolskim Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie do 2020 działania profilaktyczne opisane są szeroko. Obszar I, pod nazwą „Postawy i zachowania wolne od przemocy” zakłada prowadzenie działań upowszechniających postawy wolne od przemocy wśród ogółu Małopolan, w tym osób i rodzin zagrożonych oraz uwikłanych w przemoc w rodzinie. Obszar IV, pod nazwą „Instytucje zorientowane na profilaktykę przemocy i skuteczną interwencję”, zakłada wyznaczanie kierunków

działań dla podmiotów zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz wspieranie działalności instytucji i organizacji zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie adresowane do kadr oraz instytucji i organizacji zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej

Rozdział III Konwencji poświęcony został profilaktyce: art. 13 określa zobowiązania sygnatariuszy do podnoszenia świadomości społecznej, art. 14 – edukacji, art. 15 – szkolenia specjalistów, art. 16 – interwencji profilaktycznej i programów leczenia, art. 17 – udziału sektora prywatnego i mediów w profilaktyce.

III. Diagnoza sytuacji w powiecie

Diagnoza sytuacji powinna dotyczyć grupy docelowej/grup docelowych, do których skierowane są działania programu.

W przypadku działań, które prowadzone są szeroko, tj. dla ogółu mieszkańców powiatu, należy zwrócić uwagę na grupy potencjalnie zainteresowane tematem. W diagnozie powinno się znaleźć uzasadnienie realizacji danego działania. Należy również opisać stan obecny oraz stan pożądany, tj. jak powinna wyglądać sytuacja po okresie realizacji programu.

Problemy uzasadniające realizację programu w znacznej części wynikają z wieloletnich, czy nawet wielopokoleniowych procesów, stąd ich zdiagnozowanie wymaga wykorzystania informacji pochodzących z różnych źródeł i gruntownej analizy.

Przy opracowaniu diagnozy przydatne są dwa rodzaje źródeł: dane zastane (wtórne) oraz wywołane (pierwotne). Te pierwsze zostały zebrane i najczęściej opublikowane przez inne osoby/instytucje. Te drugie należy pozyskać samodzielnie na potrzeby tworzenia swojego dokumentu. W przypadku gminnego programu wspierania rodziny potrzebne są dane, które w znacznej części przynależą do danych zastanych. Przydatne mogą być następujące źródła:

- dane demograficzne – serwisy Głównego Urzędu Statystycznego (Strona Urzędu Statystycznego w Krakowie, Bank Danych Lokalnych, Baza

- Demografia, Vademecum Samorządowca);
- dane PCPR;
 - dane ośrodka pomocy społecznej – roczne sprawozdania ośrodka (liczba rodzin korzystających z pomocy ośrodka, liczba osób, powód korzystania z pomocy, liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny, inne);
 - dane Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej (Małopolski Informator Społeczny);
 - dane policji (szczególnie sprawozdania z realizacji procedury NK);
 - inne źródła - dane ze szkół, poradni psychologiczno-pedagogicznych czy sądów.

IV. Adresaci programu

Na poziomie profilaktyki pierwszorzędowej adresatami programu są wszyscy mieszkańcy powiatu. Ważne jest dotarcie do przedstawicieli władz lokalnych oraz instytucji i służb pracujących na rzecz dzieci i rodzin.

Na poziomie profilaktyki drugorzędowej adresatami programu są w szczególności:

- rodziny zagrożone zjawiskiem przemocy w rodzinie;
- świadkowie przemocy;
- rodziny niewydolne wychowawczo;
- rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej i niedostosowane społecznie;
- rodziny z problemem alkoholowym.

Na poziomie profilaktyki trzeciorzędowej adresatami są rodziny uwikłane w przemoc.

V. Cele programu

Poniższe informacje mają charakter przykładowy. Określenie celu głównego i celów szczegółowych uzależnione jest od indywidualnych potrzeb w powiecie. Przy konstruowaniu celów istotne jest, aby cele szczegółowe realizowały cel główny.

Cel główny:

Podniesienie świadomości mieszkańców powiatu na temat zjawiska przemocy w rodzinie wśród oraz sposobów przeciwdziałania temu zjawisku.

Cele szczegółowe:

- 1) Uwrażliwienie ogółu mieszkańców powiatu na objawy występowania przemocy domowej poprzez szeroko zakrojone akcje informacyjne.
- 2) Promocja postaw wolnych od przemocy w szkołach gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych, placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz wsparcia dziennego.
- 3) Promocja prawidłowych metod wychowawczych wśród rodziców.
- 4) Profesjonalizacja kadr pracujących z dziećmi (nauczycieli, pracowników socjalnych, policjantów, kuratorów sądowych, pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych i placówek wsparcia dziennego) w zakresie zwiększeniu kompetencji zawodowych, poszerzeniu wiedzy, wymianie doświadczeń oraz budowaniu relacji pomiędzy różnymi służbami pomocowymi.
- 5) Zwiększenie świadomości na temat dostępnych form wsparcia dla osób doświadczających przemocy.

VI. Oczekiwane rezultaty

Przewidywane rezultaty realizacji programu:

- zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie,
- zwiększenie przez dzieci i młodzież wiedzy na temat przemocy i agresji,
- zwiększenie przez dzieci i młodzież umiejętności korzystania z pomocy innych,
- zmotywowania dzieci i młodzieży do rozwoju osobistego,
- dostarczenie rodzicom i opiekunom wiedzy na temat prawidłowych metod wychowawczych,
- wzmocnienie rodzin w radzeniu sobie z problemami wychowawczymi,
- wzrost wiedzy i umiejętności rodziców w prawidłowym funkcjonowaniu i radzeniu sobie z trudnościami wychowawczymi,
- podniesienie społecznej wrażliwości na wszelkie przejawy przemocy, ze szczególnym uwzględnieniem przemocy wobec dzieci,
- podniesienie poziomu wiedzy na temat skutków przemocy w rodzinie.

VII. Zadania i realizacja (wynikające z przewidzianych celów)

Za realizację zadań programu odpowiada starosta poprzez jednostki organizacyjne powiatu, w szczególności Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie oraz Ośrodek Interwencji Kryzysowej. Rekomendowane jest podejmowania działań z innymi podmiotami działającymi na terenie powiatu, m.in. z:

- ośrodkami pomocy społecznej;
- komendami policji;
- sądem rejonowym;
- szkołami gimnazjalnymi i ponadgimnazjalnymi z terenu powiatu;
- placówkami opiekuńczo-wychowawczymi i placówkami wsparcia dziennego z terenu powiatu;
- organizacjami pozarządowymi z terenu powiatu,
- poradniami psychologiczno-pedagogicznymi,
- ośrodkami zdrowia,
- komisją rozwiązywania problemów alkoholowych.

LP	Zadanie	Krótki opis	Realizator	Efekt	Sposób weryfikacji
1.	Akcje informacyjne skierowane do mieszkańców powiatu o przemoc w rodzinie i metodach przeciwdziałania	Akcje informacyjne zwiększające świadomość w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Akcje te mogą przybrać formę konferencji, debat społecznych, kampanii społecznych, informacji w mediach.	PCPR/OIK we współpracy z: - gimnazjami, - policją, - OPS, - NGO, - lokalnymi mediami, - kościołami, - uczelniami wyższymi, - poradniami psych.-ped.	Zwiększenie świadomości mieszkańców na temat przemocy w rodzinie i metod jej przeciwdziałania	1. Liczba materiałów informacyjnych (plakatów, ulotek itd.), sprawozdania z organizowanych wydarzeń.
2.	Warsztaty profilaktyczne dla uczniów	Przeprowadzenie cykli 30-godzinnych warsztatów dla uczniów szkół gimnazjalnych. Warunkiem realizacji warsztatów jest podpisanie porozumienia przez szkołę. Obszary tematyczne warsztatów: komunikacja, przemoc rówieśnicza, asertywność, rozwiązywanie konfliktów, przemoc domowa.	PCPR/OIK we współpracy z: - gimnazjami, - policją, - OPS, - NGO.	Zwiększenie wiedzy uczniów i poprawa komunikacji w grupie.	1. Listy obecności. 2. Przeprowadzenie ankiety przed i po warsztatach, rekomendowane jest określenie zmiany poprzez wskaźnik procentowy. 3. Ewaluacja opisowa, po przeprowadzeniu rozmów z nauczycielami.
3.	Poradnictwo w zakresie umiejętności wychowawczych rodziców	1. Spotkania dla rodziców, których dzieci przeszły cykl edukacyjny w gimnazjum dotyczący przeciwdziałania przemocy. Tematyka spotkań: umiejętności wychowawcze, komunikacja w rodzinie	PCPR/OIK we współpracy z: - gimnazjami, - policją, - OPS, - NGO.	Zwiększenie świadomości rodziców w zakresie zachowań agresywnych wśród dzieci, wzrost umiejętności wychowawczych	1. Listy obecności 2. Przeprowadzenie ankiety przed i po warsztatach, rekomendowane jest określenie zmiany poprzez wskaźnik procentowy

		2. Spotkania dla pozostałych rodziców zainteresowanych powyższą tematyką 3. Grupy wsparcia dla rodziców dzieci i młodzieży z problemami wychowawczymi			
4.	Poprawa kompetencji kadr instytucji zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.	Szkolenia i inne formy podnoszenia kompetencji osób zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. 1. Spotkania dla przewodniczących Zespołów Interdyscyplinarnych 2. Szkolenia z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla kadry pedagogicznej	PCPR/OIK we współpracy z: - gimnazjami, - policją, - OPS, - poradniami ped.-psych., - NGO.	Zwiększenie wiedzy kadr w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	1. Listy obecności 2. Ankiety kompetencyjne
5.	Promocja informacji o dostępnym wsparciu	Informowanie mieszkańców powiatu o możliwościach wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie poprzez artykuły w lokalnych mediach, ulotki, ogłoszenia podczas lokalnych uroczystości i spotkań.	PCPR/OIK we współpracy z: - gimnazjami, - policją, - OPS, - NGO, - lokalne media, kościół.	Zwiększenie wiedzy mieszkańców o dostępnym wsparciu.	Lista artykułów, sprawozdania.

VIII. Źródła finansowania

Źródłem finansowania programu będą środki własne powiatu zaplanowane w budżecie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie. Przewiduje się również współudział w finansowaniu działań wynikających z programu ze środków pozyskanych z budżetu państwa oraz środków z Unii Europejskiej.

Środki mogą pochodzić również od prywatnych sponsorów. Część działań mogą również realizować organizacje pozarządowe w ramach swoich zasobów i środków.

IX. Monitoring i ewaluacja

Mówiąc o ewaluacji i monitoringu należy pamiętać, że są to odrębne procesy, które mają odrębne cele.

Ewaluacja - badanie realizowane przede wszystkim w celu poprawy jakości realizowanego przedsięwzięcia. Polega na analizie prowadzonych działań, której fundamentem jest ocena ich jakości i efektów w oparciu o określone kryteria. W procesie ewaluacji poszukiwane są odpowiedzi o przyczyny osiągniętych rezultatów (sukcesów i porażek). Ewaluacja prowadzona jest w oparciu o ustaloną metodologię, czyli określony sposób prowadzenia badań.

Monitoring - proces sprawdzania postępu osiągnięcia założonych rezultatów przedsięwzięcia. Wykorzystuje analizę danych ilościowych i jest prowadzony w sposób ciągły.

O ewaluacji warto pamiętać już na etapie przygotowania programu profilaktycznego. Nieprzypadkowo zatem już w treści programu znajdować powinien się zapis dotyczący ewaluacji. Istotne jest również określenie już w opisie zadań zakładanego efektu i sposobu weryfikacji wykonania danego zadania. Ewaluacja powinna składać się z poszczególnych etapów:

1. **Etap planowania ewaluacji** (uzasadnienie ewaluacji, zakres ewaluacji, harmonogram budżet).
2. **Etap projektowania ewaluacji** (cele i wskaźniki ewaluacji, kryteria ewaluacji, pytania ewaluacyjne, dobór źródeł danych i metod ich pozyskiwania, dobór próby, tworzenie narzędzi badawczych)
3. **Etap przeprowadzenia badania ewaluacyjnego** (ostateczne wersje narzędzi badawczych, zebranie danych ustalonymi metodami)
4. **Etap analizy zebranego materiału** (analiza danych zebranych metodą ilościową)

i jakościową)

5. **Etap tworzenia raportu** (opracowanie wyników i rekomendacji, przedstawienie raportu zainteresowanym stronom)
6. **Etap wdrożenia rekomendacji** (to kluczowy etap, w którym ewaluacja powinna się przełożyć na konkretne decyzje i działania; na tym etapie powinny zapaść decyzje o: modyfikacji projektu programu, aktualizacji trwającego programu, wprowadzeniu zmian w programie, kontynuowaniu w nowym programie sprawdzonych rozwiązań).

W tworzeniu ewaluacji warto skorzystać z porad zawartych w następujących publikacjach dostępnych w Bibliotece Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej:

- „Ewaluacja gminnych i powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie - poradnik”, ROPS Kraków, 2015 r.
- „Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej”, ROPS Kraków, 2012 r.
- „Ewaluacja programów i przedsięwzięć społecznych. Katalog dobrych praktyk”, ROPS Kraków, 2012 r.
- „O ewaluacji z różnych perspektyw. Refleksje i wskazówki na temat kształtowania jakości działań w polityce społecznej”, ROPS Kraków, 2013 r.
- „Podstawy ewaluacji dla pomocy społecznej”, ROPS Kraków, 2010 r.
- „Model ewaluacji w pomocy społecznej”, ROPS Kraków, 2010 r.